

X PRIPOMIENKY K NAVRHOVANÝM ZMENÁM NARIADENÍ O DORUČOVANÍ PÍ SOMNOSTÍ A SPOLUPRÁCI PRI VYKONÁVANÍ DÔKAZOV¹

Úvod

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch² (ďalej len „nariadenie o doručovaní písomností“) a nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach³ (ďalej len „nariadenie o spolupráci pri vykonávaní dôkazov“) sú výsledkom vykonávania právomocí Únie v oblasti priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, ktorý je založený na zásadách vzájomnej dôvery a vzájomného uznávania rozsudkov.

Ide o kľúčové nariadenia konkrétne z oblasti cezhraničnej súdnej spolupráce medzi členskými štátmi prijaté na základe článku 81 Zmluvy o fungovaní EÚ. Prvé uvedené nariadenie stanovuje jednotný postup pre doručovanie písomností z jedného členského štátu do druhého členského štátu, pričom zahŕňa aj minimálne štandardy ochrany práva na obhajobu, a teda zabezpečuje prístup k súdu a spravodlivému súdnemu procesu, keďže napríklad v prípade, keď návrh na začatie konania nie je riadne doručený, ide o najčastejšie uvádzaný dôvod odmietnutia uznania a výkonu meritórneho súdneho rozhodnutia. Druhé uvedené nariadenie vytvára systém pre priame dožiadania pri zaobstarávaní a vykonávaní dôkazov a stanovuje pravidlá týkajúce sa formy a obsahu takých dožiadaní.

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-14-0852.

² Ú. v. EÚ L 324, 2007, s. 79.

³ Ú. v. ES L 174, 2001, s. 1.

Dňa 31. mája 2018 Európska komisia uverejnila návrhy na zmeny a doplnenia legislatívnych nariadení o doručovaní písomností a vykonávaní dôkazov: a) návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch⁴ a b) návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1206/2001 z 28. mája 2001 doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch⁵.

Cieľom navrhovanej právnej úpravy je zatriktívniť a posilniť súdnu spoluprácu v civilných cezhraničných veciach v Európskej únii, aby bol prístup k súdnej ochrane pre subjekty menej nákladný a efektívnejší. Nižšie uvádzame najvýznamnejšie zmeny ustanovení uvedených nariadení a dôvody, ktoré k týmto zmenám viedli.

X.1 Všeobecné pripomienky k navrhovanej právnej úprave

Podľa odhadov ekonomickej štúdie týkajúcej sa posúdenia dopadu nástrojov justičnej spolupráce v civilných veciach z roku 2018⁶ má cezhraničný dosah približne 3,4 milióna občianskych a obchodných sporov, v ktorých prichádza do úvahy uplatnenie nariadení o doručovaní písomností a spolupráci pri vykonávaní dôkazov. Okrem toho doručovanie písomností je rozšírené aj na mimosúdne písomnosti (napr. v prípade notárskych konaní).

Podľa zistení Európskej komisie pri komunikácii je využívanie informačných technológií v niektorých krajinách stále obmedzené. Vo väčšine členských štátov je elektronické podanie na súdy obmedzené alebo neexistuje a vo významnom rozsahu sa elektronické podania využívajú iba v dvanástich krajinách Únie.⁷ Kontakty medzi príslušnými súdnymi orgánmi členských štátov prebiehajú teda väčšinou iba v tlačenej forme, čo zvyšuje výdavky

⁴ COM(2018) 379 final, 2018/0204 (COD).

⁵ COM(2018) 378 final, 2018/0203 (COD).

⁶ Zmluva spoločnosti Deloitte s Európskou komisiou č. JUST/2017/JCOO/FW/CIVI/0087 (2017/07).

⁷ Pozri dostupné tlačové správy Európskej komisie: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3991_fr.pdf, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3932_fr.htm

a znižuje efektivitu konaní. Rovnako sa iba ojedinele používa videokonferencia na výsluch osôb v iných členských štátoch, ktorá predstavuje priamy spôsob vykonávania dôkazov. Okrem toho sa pravidelne stáva, že sa nedodržiavajú lehoty uvedené v nariadeniach o doručovaní písomností (30 dní) a spolupráci pri vykonávaní dôkazov (90 dní).

Vzhľadom na identifikované nedostatky oboch nariadení počas ich účinnosti boli navrhnuté zmeny a doplnenia, ktoré sa týkajú používania elektronického zasielania dokumentov a akejkolvek komunikácie medzi súdnymi orgánmi členských štátov, zavedenia moderných metód vykonávania dôkazov, akými je okrem iného aj videokonferencia pri výsluchu osôb, ustálenie výkladu pojmu „súd“, a zaručenia rovnocenných štandardov ochrany práv účastníkov konania, ako aj riadneho výkonu súdnictva a dodržiavania stanovených lehôt.

Hoci sú vyššie uvedené zmeny a doplnenia nariadení o spolupráci pri vykonávaní dôkazov a doručovaní písomností schvaľované v riadnom legislatívnom postupe Európskym parlamentom aj Radou, v novelizovaných nariadeniach budú uvedené splnomocnenia pre Európsku komisiu na prijímanie delegovaných aktov, ktorými sa môžu meniť nepodstatné časti novelizovaných nariadení, predovšetkým formuláre uvedené v ich prílohách. Komisia získala takú právomoc prijímať delegované akty Únie na základe Lisabonskej zmluvy na základe súčasného článku 290 Zmluvy o fungovaní EÚ.

Delegované akty sú všeobecne záväznými nelegislatívnymi aktmi (nariadenia alebo smernice), ktoré prijíma Komisia na základe výslovného splnomocnenia uvedeného v základnom legislatívnom akte, ktorý musí výslovne stanoviť ciele, obsah, rozsah a trvanie splnomocnenia a môže stanoviť ďalšie podmienky: že Európsky parlament alebo Rada môžu kedykoľvek odvolať splnomocnenie a/alebo že delegovaný akt môže nadobudnúť účinnosť iba v prípade, ak Európsky parlament alebo Rada nevznesú žiadne námietky v lehote stanovenej základným legislatívnym aktom. Delegované akty môžu dopĺňať alebo meniť iba nepodstatné prvky legislatívneho aktu, nie jeho základné prvky a označujú sa v názve ako „delegované“.⁸

Keďže oblasť priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti je spoločnou právomocou Únie a členských štátov, je nevyhnutné, aby prijímanie nových

⁸ Pozri bližšie čl. 290 Zmluvy o fungovaní EÚ.

úniových predpisov v tejto oblasti bolo dostatočne odôvodnené aj z hľadiska dodržania zásad subsidiarity a proporcionality.

Zásada subsidiarity je založená na kritériách komparatívnej účinnosti a pridanej hodnoty konania Únie. Prvé kritérium vyžaduje porovnanie prostriedkov a nástrojov na dosiahnutie cieľov, ktorými disponujú Únia a členské štáty, aby bolo možné zhodnotiť ich relatívnu účinnosť (tzv. test komparatívnej účinnosti). Druhé kritérium skúma, či na úniovej úrovni možno dosiahnuť sledovaný cieľ lepšie, ako by ho dosiahli členské štáty samotné (tzv. test úniovej pridanej hodnoty).

V tejto súvislosti je potrebné v každom konkrétnom prípade napríklad porovnať ekonomické náklady konania na úrovni Únie a na úrovni členských štátov, ďalej skúmať, či sledovaný cieľ má nadnárodný aspekt, ktorý nemožno uspokojujúco dosiahnuť samostatnými vnútroštátnymi právnymi úpravami, či by konanie na vnútroštátnej úrovni nebolo v rozpore s požiadavkami zakladajúcich zmlúv alebo by ním nedošlo k poškodeniu spoločných záujmov členských štátov, prípadne či konanie na úrovni Únie neprinesie vďaka rozsahu účinkov jasné výhody oproti konaniu na vnútroštátnej úrovni, a. i.

Zásadu subsidiarity možno v tomto prípade odôvodniť predovšetkým nedostatočným vývojom digitalizácie súdnictva v členských štátoch, ktoré je bez potrebných úniových predpisov pomalým procesom v porovnaní s úrovňou používania moderných technológií v bežných domácnostiach.

Pokiaľ ide o zásadu proporcionality, úniový normotvorca sa obmedzuje takmer iba na konštatovanie, že neprekračuje rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie stanovených cieľov, ktoré je v podstate iba zopakovaním definície zásady proporcionality, ktorá je uvedená v článku 5 ods. 4 Zmluvy o fungovaní EÚ.

X.2 Zmeny nariadenia o spolupráci pri vykonávaní dôkazov

Pokiaľ ide o nariadenie o spolupráci pri vykonávaní dôkazov, navrhovaná právna úprava definuje pojem „súd“ použitý v tomto nariadení tak, že zahŕňa nielen klasické súdy, ale tiež akýkoľvek súdny orgán členského štátu, ktorý je príslušný na vykonávanie dôkazov. Podľa dôvodovej správy k tomuto nariadeniu má tento pojem v takom prípade zahŕňať napríklad aj notárov.

Dožiadania a iná komunikácia sa majú po novom zasielať povinne elektronicky prostredníctvom decentralizovaného IT systému vytvoreného zo vzájomne prepojených vnútroštátnych IT systémov, ktoré umožnia bezpečnú a spoľahlivú cezhraničnú výmenu informácií medzi vnútroštátnymi IT systémami. Na elektronickú komunikáciu medzi súdnymi orgánmi členských štátov sa uplatní aj nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 z 23. júla 2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES⁹, najmä pokiaľ ide o zaručenú elektronickú pečať a zaručený elektronický podpis.

Použitie iného ako povinného elektronického spôsobu komunikácie medzi súdnymi orgánmi členských štátov, napríklad prostredníctvom listovej zásielky, bude možné iba z dôvodu nepredvídateľného a výnimočného výpadku uvedeného decentralizovaného IT systému alebo z iných výnimočných dôvodov, pričom v takom prípade je potrebné použiť najrýchlejší možný spôsob akceptovaný dožiadaným členským štátom. Za iný výnimočný dôvod možno považovať napríklad zaslanie vzorky DNA ako dôkazu.

Pokiaľ dožadujúci súd nedostane do 30 dní od zaslania dožiadania informáciu, či bolo dožiadanie prijaté, platí, že dožiadanie bolo prijaté.

Ďalej sa posilňuje využívanie videokonferencie ako dôkazného prostriedku. Ak sa má vykonať dôkaz výsluchom osoby, ktorá je svedkom, stranou v konaní alebo znalcom a ktorá má bydlisko v inom členskom štáte, môže dožadujúci súd vykonať dôkaz priamo sám prostredníctvom videokonferencie v priestoroch dožiadaného súdu, v prípade že použitie takej technológie považuje za vhodné vzhľadom na okolnosti veci a že dožiadaný súd má na to potrebné technické vybavenie. Používaním videokonferencie by malo dôjsť k významnému zníženiu nákladov, ktoré sa odhadujú na 400 až 800 eur v prípade jedného fyzického výsluchu oproti 100 eur v prípade jednej videokonferencie.

Podľa navrhovaných zmien a doplnení budú môcť výsluch osoby vykonávať na území iného členského štátu okrem súdnych orgánov aj diplomatickí a konzulárni zástupcovia členského štátu, ktorého je táto osoba štátnym príslušníkom, a to bez predchádzajúceho zaslania žiadosti o priame vykonanie

⁹ Ú. v. EÚ L 257, 2014, s. 73.

dôkazu, avšak bez toho, aby tým zasahovali do prebiehajúcich konaní v členkom štáte, ktorý zastupujú.

Digitálny dôkaz vykonaný v členskom štáte v súlade s jeho právnym poriadkom nebude nožné odmietnuť ako dôkaz v inom členskom štáte iba z dôvodu jeho digitálnej povahy.

X.3 Zmeny nariadenia o doručovaní písomností

Pokiaľ ide o nariadenie o doručovaní písomností, systém doručovania prostredníctvom tzv. prijímajúcich a odosielaajúcich orgánov podľa dostupných štúdií Komisie nefunguje dostatočne rýchlo a účinne v porovnaní so systémom haagskeho doručovania, ako sa predpokladalo pri počiatocnom prijímaní tohto nariadenia.

Prijímajúce a odosielaajúce orgány členských štátov totiž vo všeobecnosti používajú tradičné spôsoby komunikácie bez nových technológií, hoci článok 2 ods. 2 nariadenia o doručovaní písomností je formulovaný voľne a uvádza sa v ňom, že odosielanie písomností možno vykonať „akýmkoľvek vhodným spôsobom“. Doručovanie poštou predstavuje síce tradičný spôsob doručovania, avšak je najmenej spoľahlivé a okrem toho je nákladné. Nariadenie o doručovaní písomností v tejto súvislosti rozširuje spôsoby doručovania o elektronické doručovanie, čím by sa v celej Únii malo ušetriť odhadom približne 50 miliónov eur ročne.

Ďalej sa posilňuje právo na obranu napríklad tým, že lehota, počas ktorej môže adresát doručovanú písomnosť vrátiť prijímajúcemu orgánu z dôvodu, že nie je napísaná alebo preložená do úradného jazyka prijímajúceho štátu alebo do jazyka, ktorému rozumie, sa predlžuje na dva týždne.

Nariadenie o doručovaní písomností sa má po novom v prípade súdnych písomností vzťahovať na všetky prípady, keď má adresát bydlisko v inom členskom štáte, než je členský štát, v ktorom prebieha súdne konanie. Týmto spresnením oproti súčasnému definovaniu pôsobnosti nariadenia sa má zabrániť obchádzaniu tohto nariadenia tým, že súdne orgány niektorých členských štátov na základe vnútroštátnej legislatívy dovolených alternatívnych alebo fiktívnych metód doručenia doručujú písomnosti v štáte pôvodu adresáta a nie v štáte jeho bydliska napriek tomu, že majú informáciu

o zahraničnej adrese adresáta, v dôsledku čoho dochádza k porušovaniu procesných práv strany konania.

Na druhej strane môžu členské štáty po doručení žaloby (resp. vo všeobecnosti akéhokoľvek návrhu na začatie konania aj v nesporovom konaní) uložiť žalovanému povinnosť stanoviť si zástupcu na účely doručovania v štáte, v ktorom sa vedie súdne konanie. Okrem toho môže strana konania tiež súhlasiť s doručovaním súdnych písomností aj elektronickým spôsobom. Pokiaľ si strana konania nestanoví uvedeného zástupcu na doručovanie ani nesúhlasí s elektronickým doručovaním, možno na doručovanie uplatniť lex fori. To sa však môže stať až po doručení návrhu na začatie konania, ktorého doručenie sa považuje z hľadiska dodržania práva na obhajobu za najdôležitejšie v celom konaní, a preto je potrebné osobitne klásť dôraz na to, aby mal žalovaný možnosť oboznámiť sa so začatím konania jednotným spôsobom stanoveným v tomto nariadení bez možnosti uplatnenia odlišných vnútroštátnych predpisov. Lex fori môžu teda členské štáty uplatniť až na doručovanie ďalších písomností v súdnom konaní, ktoré sa už nepovažujú za také významné ako samotná žaloba.

Nariadenie o doručovaní písomností sa naďalej nebude uplatňovať v prípade, že nie je známa adresa osoby, ktorej sa má písomnosť doručiť, avšak s výnimkou nižšie uvedených pravidiel o povinnosti členských štátov poskytnúť pomoc pri zisťovaní adresy adresáta, ktoré sa uplatnia práve v prípade zisťovania adresy tejto osoby.

Členské štáty budú povinné poskytnúť pomoc pri zisťovaní miesta pobytu adresáta v inom členskom štáte, a to aspoň jedným z troch alternatívnych spôsobov: a) súdna pomoc pri zisťovaní adresy adresáta písomnosti na žiadosť súdu členského štátu, na ktorom sa vedie konanie, b) sprístupnenie domácich registrov verejnosti prostredníctvom Európskeho portálu elektronickej justície, alebo c) poskytnutie podrobných informácií o dostupných spôsoboch zisťovania adries osôb v rámci Európskej justičnej siete v občianskych a obchodných veciach.

Podobná povinnosť poskytovania pomoci medzi členskými štátmi, a to pri zisťovaní údajov o banke a účte dlžníka, existuje už aj v prípade nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 655/2014 z 15. mája 2014 o zavedení

konania týkajúceho sa európskeho príkazu na zablokovanie účtov s cieľom uľahčiť cezhraničné vymáhanie pohľadávok v občianskych a obchodných veciach¹⁰.

Podobne ako v prípade nariadenia o vykonávaní dôkazov, aj v prípade nariadenia o doručovaní má výmena písomnosti medzi odosielajúcimi a prijímajúcimi orgánmi členských štátov prebiehať elektronicky cez decentralizovaný IT systém vytvorený zo vzájomne prepojených vnútroštátnych IT systémov, ktoré umožnia bezpečnú a spoľahlivú cezhraničnú výmenu informácií medzi vnútroštátnymi IT systémami. Podobne použitie iného ako povinného elektronického spôsobu komunikácie medzi súdnymi orgánmi členských štátov bude možné iba z dôvodu nepredvídateľného a výnimočného výpadku uvedeného decentralizovaného IT systému alebo z iných výnimočných dôvodov.

Doručovanie prostredníctvom poštových služieb bude možné iba doporučeným listom so zjednoteným potvrdením o doručení (návratkou), ktoré bude uvedené v prílohe nariadenia, čo by malo odstrániť problémy s nejednotným a nesprávnym vyplňaním potvrdení o doručení. Bez ohľadu na právo štátu pôvodu sa doručenie poštou bude považovať za platné aj vtedy, keď sa písomnosť doručí na domácu adresu adresáta dospelej osobe, ktorá žije s adresátom v spoločnej domácnosti alebo je zamestnancom adresáta a ktorá má oprávnenie a chce písomnosť prevziať.

Pri priamom doručovaní sa nebude vyžadovať doterajšie preukazovanie právneho záujmu na doručení. Navrhované nariadenie zvädza okrem súčasných spôsobov doručovania aj elektronické doručovanie za podmienok dodržania vyššie citovaného nariadenia č. 910/2014 o elektronickej identifikácii, pokiaľ adresát výslovne súhlasil s týmto spôsobom doručovania v priebehu súdneho konania.

Záver

Efektívna cezhraničná súdna spolupráca v Európskej únii má významný vplyv na to, ako občania a podnikateľské subjekty Únie pri cezhraničných sporoch

¹⁰ Ú. v. EÚ L 189, 27.6.2014, s. 59.

vnímajú fungovanie justície a právneho štátu, ktoré sú jedným z predpokladov riadneho fungovania vnútorného trhu Únie.

Možno konštatovať, že uvedené zmeny a doplnenia nariadenie o doručovaní písomností a nariadenie o spolupráci pri vykonávaní dôkazov môžu podporiť právnu istotu a zrýchliť a zjednodušiť rozhodovanie cezhraničných sporov za predpokladu, že členské štáty budú schopné na základe vysokej jednorazovej investície digitalizovať súdnictvo v miere nevyhnutnej na využívanie moderných metód v prípade oboch uvedených nariadení. Uvedené moderné elektronické spôsoby doručovania by mali v konečnom dôsledku podporiť aj uznávanie a výkon rozhodnutí v členských štátoch, ktorý podľa nariadení Únie v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach často závisí od riadneho doručenia samotného návrhu na začatie konania.

Na druhej strane pri využívaní navrhovaných opatrení digitalizácie a modernizácie súdnictva bude potrebné dodržiavať pravidlá ochrany osobných údajov pri elektronickej výmene dokumentov medzi súdmi členských štátov, čo si zrejme vyžiada významné dodatočné náklady pri zavádzaní takých cezhraničných elektronických systémov.¹¹

¹¹ V tejto súvislosti treba poukázať aj na únieové rozpočtové programy, z ktorých môžu členské štáty čerpať finančné prostriedky spojené s digitalizáciou súdnictva potrebnou na uplatňovanie navrhovaných zmien a doplnení citovaných nariadení. Okrem programu Justice sa môžu členské štáty uchádzať o finančné prostriedky najmä zo špecializovaného programu Connecting Europe Facility, ktorý podporuje budovanie únieovej infraštruktúry vrátane IT projektov na uľahčenie cezhraničnej komunikácie medzi orgánmi členských štátov a ich občanmi. Samotný viacročný finančný rámec Európskej únie na roky 2021-2027 zahŕňa až 3 miliardy eur na podporu digitálnej infraštruktúry Únie.